

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 81
UDC 82
UDC 008

ISSN: 2545-3998
DOI: 10.46763/palim

ПАЛИМПСЕСТ

МЕЃУНАРОДНО СПИСАНИЕ ЗА ЛИНГВИСТИЧКИ,
КНИЖЕВНИ И КУЛТУРОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА

PALIMPSEST

INTERNATIONAL JOURNAL FOR LINGUISTIC,
LITERARY AND CULTURAL RESEARCH

PALMK, VOL 7, NO 14, STIP, 2022

ГОД. VII, БР. 14
ШТИП, 2022

VOL. VII, NO 14
STIP, 2022

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

Год. 7, Бр. 14
Штип, 2022

Vol. 7, No 14
Stip, 2022

PALMK, VOL 7, NO 14, STIP, 2022

DOI: <https://doi.org/10.46763/PALIM22714>

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип,

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Ранко Младеноски

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Виктор Фридман, Универзитет во Чикаго, САД
Толе Белчев, Универзитет „Гоце Делчев“, Македонија
Нина Даскаловска, Универзитет „Гоце Делчев“, Македонија
Ала Шешкен, Универзитет Ломоносов, Руска Федерација
Олга Панкина, НВО Македонски културен центар, Руска Федерација
Астрид Симоне Хлубик, Универзитет „Крал Михаил I“, Романија
Алина Андреа Драгоеску, Универзитет „Крал Михаил I“, Романија
Сунчана Туксар, Универзитет во Пула, Хрватска
Саша Војковиќ, Универзитет во Загреб, Хрватска
Шандор Чегледи, Универзитет во Панонија, Унгарија
Ева Бус, Универзитет во Панонија, Унгарија
Хусејин Озбај, Универзитет Гази, Република Турција
Озтурк Емироглу, Универзитет во Варшава, Полска
Елена Дараданова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Ина Христова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Џозеф Пониах, Национален институт за технологија, Индија
Сатхарај Венкатесан, Национален институт за технологија, Индија
Петар Пенда, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Данило Капасо, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Мета Лах, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Намита Субиото, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Ана Пеличер-Санчез, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Мајкл Грини, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Татјана Ѓурин, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Диана Поповиќ, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Жан Пол Мејер, Универзитет во Стразбур, Република Франција
Жан Марк Веркруз, Универзитет во Артуа, Република Франција
Регула Бусин, Швајцарија
Натале Фиорето, Универзитет во Перуца, Италија
Оливер Хербст, Универзитет во Вурцбург, Германија
Шахинда Езат, Универзитет во Каиро, Египет

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

PUBLISHED BY

Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip,

EDITOR-IN-CHIEF

Ranko Mladenoski

EDITORIAL BOARD

Victor Friedman, University of Chicago, USA

Tole Belcev, Goce Delchev University, Macedonia

Nina Daskalovska, Goce Delchev University, Macedonia

Alla Sheshken, Lomonosov Moscow State University, Russian Federation

Olga Pankina, NGO Macedonian Cultural Centre, Russian Federation

Astrid Simone Hlubik, King Michael I University, Romania

Alina Andreea Dragoescu Urlica, King Michael I University, Romania

Sunčana Tuksar, University of Pula, Croatia

Saša Vojković, University of Zagreb, Croatia

Sándor Czeglédi, University of Pannonia, Hungary

Éva Bús, University of Pannonia, Hungary

Husejin Ozbaj, GAZI University, Republic of Turkey

Öztürk Emiroğlu, University of Warsaw, Poland

Elena Daradanova, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Republic of Bulgaria

Ina Hristova, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Republic of Bulgaria

Joseph Ponniah, National Institute of Technology, India

Sathyaraj Venkatesan, National Institute of Technology, India

Petar Penda, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina

Danilo Capasso, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina

Meta Lah, University of Ljubljana, Republic of Slovenia

Namita Subiotto, University of Ljubljana, Republic of Slovenia

Ana Pellicer Sanchez, The University of Nottingham, United Kingdom

Michael Greaney, Lancaster University, United Kingdom

Tatjana Durin, University of Novi Sad, Republic of Serbia

Diana Popovic, University of Novi Sad, Republic of Serbia

Jean-Paul Meyer, University of Strasbourg, French Republic

Jean-Marc Vercruysse, Artois University, French Republic

Regula Busin, Switzerland

Natale Fioretto, University of Perugia, Italy

Oliver Herbst, University of Wurzburg, Germany

Chahinda Ezzat, Cairo University, Egypt

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Луси Караниколова-Чочоровска

Толе Белчев

Нина Даскаловска

Билјана Ивановска

Светлана Јакимовска

Марија Леонтиќ

Јована Караникиќ Јосимовска

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Ранко Младеноски (македонски јазик)

Весна Продановска (англиски јазик)

Толе Белчев (руски јазик)

Билјана Ивановска (германски јазик)

Марија Леонтиќ (турски јазик)

Светлана Јакимовска (француски јазик)

Јована Караникиќ Јосимовска (италијански јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров

АДРЕСА

ПАЛИМПСЕСТ

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Филолошки факултет

ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А

п. фах 201

МК-2000 Штип

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

Меѓународното научно списание „Палимпсест“ излегува двапати годишно во печатена и во електронска форма на посебна веб-страница на веб-порталот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип:

<http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Трудовите во списанието се објавуваат на следните јазици: македонски јазик, англиски јазик, германски јазик, француски јазик, руски јазик, турски јазик и италијански јазик.

Трудовите се рецензираат.

EDITORIAL COUNCIL

Lusi Karanikolova-Chochorovska
Tole Belcev
Nina Daskalovska
Biljana Ivanovska
Svetlana Jakimovska
Marija Leontik
Jovana Karanikik Josimovska

LANGUAGE EDITORS

Ranko Mladenoski (Macedonian language)
Vesna Prodanovska (English language)
Tole Belcev (Russian language)
Biljana Ivanovska (German language)
Marija Leontik (Turkish language)
Svetlana Jakimovska (French language)
Jovana Karanikik Josimovska (Italian language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov

ADDRESS

PALIMPSEST

EDITORIAL COUNCIL

Faculty of Philology
Krste Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

The International Scientific Journal “Palimpsest” is issued twice a year in printed form and online at the following website of the web portal of Goce Delcev University in Stip:

<http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Papers can be submitted and published in the following languages: Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish and Italian language.

All papers are peer-reviewed.

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

11 ПРЕДГОВОР

Луси Караниколова-Чочоровска, деканка на Филолошки факултет

FOREWORD

Lusi Karanikolova-Chochorovska, Dean of the Faculty of Philology

ЈАЗИК / LANGUAGE

15 **Alessandra Rea**

LA LINGUA COME STRUMENTO IDENTITARIO: L'INFLUENZA DELLE
SCELTE LINGUISTICHE SULLA TRASMISSIONE DEGLI STEREOTIPI DI
GENERE

Alessandra Rea

LANGUAGE AS AN IDENTITY TOOL: THE INFLUENCE OF LINGUISTIC
CHOICES ON THE TRANSMISSION OF GENDER STEREOTYPES

27 **Maria Fornari**

GUELFO CIVININI E LA LINGUA GIORNALISTICA ITALIANA: L'ESEMPIO
DI UN REPORTAGE DA BELGRADO DEL 1914

Maria Fornari

GUELFO CIVININI AND THE ITALIAN LANGUAGE OF NEWSPAPERS:
AN EXAMPLE OF A REPORTAGE FROM BELGRADE IN 1914

37 **Edita Fialová**

PRÄPOSITIONALE KOLLOKATIONEN DEUTSCH-TSCHECHISCH. EINE
VERGLEICHENDE KORPUSBASIERTE ANALYSE MIT FOKUS AUF
PRÄPOSITION-NOMEN-VERBINDUNGEN

Edita Fialová

PREPOSITIONAL COLLOCATIONS GERMAN-CZECH. A COMPARATIVE
CORPUS-BASED ANALYSIS WITH FOCUS ON PREPOSITION-NOUN
COLLOCATIONS

47 **Билјана Ивановска, Гзим Хафери**

СИНТАКСИЧКИТЕ ФУНКЦИИ НА ПРИДАВКИТЕ ВО ГЕРМАНСКИОТ
ЈАЗИК ВРЗ ПРИМЕРИ ОД ДНЕВНИОТ ПЕЧАТ

Biljana Ivanovska, Gëzim Xhaferri

THE SYNTACTIC FUNCTION OF ADJECTIVES IN GERMAN LANGUAGE
ON THE EXAMPLES OF DAILY PRESS

57 **Марија Леонтиќ**

СИНТАГМИ СО ГЛАГОЛСКА ИМЕНКА ВО ТУРСКИОТ ЈАЗИК И
НИВНОТО ПРЕДАВАЊЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Marija Leontik

WORD GROUPS WITH AN INFINITIVE IN TURKISH LANGUAGE AND
THEIR EQUIVALENCE IN MACEDONIAN LANGUAGE

- 65** **Надица Негриевска**
АНАЛИЗА НА ВРЕМЕНСКАТА ФУНКЦИЈА КАЈ ПРОСТИТЕ ПРЕДЛОЗИ
ВО ИТАЛИЈАНСКИОТ ЈАЗИК И НИВНИТЕ ЕКВИВАЛЕНТИ ВО
МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК
Nadica Negrievska
ANALYSIS OF THE TIME FUNCTION IN THE SIMPLE PREPOSITIONS IN
THE ITALIAN LANGUAGE AND THEIR EQUIVALENTS IN MACEDONIAN
LANGUAGE
- 77** **Rabie Ruşid**
KUZEY MAKEDONYA'DA TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK
ÖĞRETİMİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR
Rabia Ruşid
PROBLEMS FACED IN TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE
IN NORTH MACEDONIA

КНИЖЕВНОСТ / LITERATURE

- 87** **Milena Z. Škobo, Jovana M. Đukić**
MANIFESTATIONS OF 'NEW AGE' RELIGIONS IN GATED COMMUNITIES
OF J. G. BALLARD'S *COCAINE NIGHTS* AND *KINGDOM COME* – AN
ECOCRITICAL APPROACH
- 101** **Rossella Montibeler**
I SEGNALI NASCOSTI NEGLI INCIPIT DI "IL FU MATTIA PASCAL", "LA
COSCIENZA DI ZENO" E "IL LUPO DELLA STEPPA"
Rossella Montibeler
THE HIDDEN CLUES IN THE INTRODUCTIONS OF "THE LATE MATTIA
PASCAL", "ZENO'S CONSCIENCE" AND "STEPPENWOLF"
- 111** **Şerife Seher Erol Çalışkan**
ZONGULDAK EREĞLİ BÖLGESİNDE LAKAP VERME GELENEĞİ
Şerife Seher Erol Çalışkan
THE TRADITION OF NICKNAMING IN EREĞLİ COUNTRY OF
ZONGULDAK
- 125** **Özlem Altın**
ABDULLAH TUKAY'IN PATOLOJİK – MARAZİ AŞKLARI ÜZERİNE
BİRKAÇ SÖZ
Ozlem Altın
A FEW WORDS ON ABDULLAH TUKAY'S PATHOLOGICAL-MORBID
LOVES
- 129** **Zarko Milenic**
REMAINS FROM THE ALIENS IN THE NOVEL *ROADSIDE PICNIC* BY A.
AND B. STRUGATSKY

- 137 Трајче Стојанов**
ДОСТОЕВСКИ ФИЛОСОФ?
Trajche Stojanov
DOSTOEVSKY – A PHILOSOPHER?
- 149 Татјана Вукелич**
ВЛИЈАНИЕ ИВАНА СЕРГЕЕВИЧА ТУРГЕНЕВА НА ПРОЗУ ИОСИПА КОЗАРЦА
Tatjana Vukelić
THE INFLUENCE OF IVAN SERGEYEVICH TURGENEV ON THE NARRATIVE OF JOSIP KOZARAC
- 161 Рефиде Шаини**
ДЕЛАТА ОД ТУРСКИ ПОЕТИ ОБЈАВЕНИ ВО МАКЕДОНСКОТО ДЕТСКО СПИСАНИЕ НА ТУРСКИ ЈАЗИК „БАХЧЕ“
Refide Shaini
THE WORKS OF TURKISH POETS PUBLISHED IN MACEDONIA TURKISH CHILDREN’S MAGAZINE BAHCE
- 171 Сунчица Трифуновска Јаниќ**
ПРЕВОДИТЕ НА БИБЛИСКИТЕ ТЕКСТОВИ НА МАКЕДОНСКИ НАРОДЕН ГОВОР ВО XIX ВЕК
Sunchica Trifunovska Janikj
TRANSLATIONS OF THE BIBLE TEXTS OF MACEDONIAN FOLK SPEECH IN THE XIX CENTURY

КУЛТУРА / CULTURE

- 181 Петар Намичев, Екатерина Намичева-Тодоровска**
БРЕНДИРАЊЕ НА ГРАДОВИТЕ – УЛОГАТА НА СКОПСКИТЕ ПАЛАТИ ВО КУЛТУРНОТО БРЕНДИРАЊЕ НА ГРАДОТ ОД ПОЧЕТОКОТ НА XX ВЕК
Petar Namichev, Ekaterina Namicheva-Todorovska
THE BRANDING OF CITIES – THE ROLE OF SKOPJE PALACES IN THE CULTURAL BRANDING OF THE CITY FROM THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY
- 191 Ана Јовковска**
ПОТРЕБАТА ОД ФЕМИНИСТИЧКА ПЕРСПЕКТИВА КОН РОДОВАТА АСИМЕТРИЈА ВО ДОМИНАНТНАТА КУЛТУРНА МАТРИЦА И МАШКИОТ КАНОН ВО УМЕТНОСТА
Ana Jovkovska
THE NEED OF A FEMINIST PERSPECTIVE ON GENDER ASYMMETRY IN THE DOMINANT CULTURAL PATTERN AND THE MEN’S CANON IN ART

МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА / TEACHING METHODOLOGY

- 203 Виолета Јанушева, Наташа Зулумовска**
УПОТРЕБАТА НА ФРАЗЕОЛОШКИТЕ ИЗРАЗИ ВО НАСТАВАТА
Violeta Janusheva, Natasha Zulumovska
THE USAGE OF THE PHRASEOLOGICAL EXPRESSIONS IN TEACHING
- 213 Andi Xhaferi**
PHARMACY STUDENTS' ATTITUDES AND EXPERIENCES IN ONLINE
LEARNING DURING GLOBAL PANDEMIC
- 223 Irena Kitanova, Ana Koceva**
DYSLEXIA & LANGUAGE TEACHING
- 231 Jovana Karanikikj Josimovska, Vesna Koceva**
IL TESTO LETTERARIO E LA LETTERATURA NEI MANUALI PER
L'APPRENDIMENTO DELL'ITALIANO LS: ESPERIENZA NEL CONTESTO
UNIVERSITARIO MACEDONE
Jovana Karanikikj Josimovska, Vesna Koceva
THE LITERARY TEXTS IN THE TEXTBOOKS FOR LEARNING ITALIAN
AS FOREIGN LANGUAGE: EXPERIENCE IN THE MACEDONIAN
UNIVERSITY CONTEXT
- 243 Ümit Süleymani**
MAKEDONYA TÜRK YAZARLARININ 8. ve 9. SINIF TÜRKÇE DERS
KİTAPLARINDA BULUNAN HİKÂYELERİNİN KARAKTER EĞİTİMİ
BAKIMINDAN ANALİZİ
Umit Suleyman
THE ANALYSIS OF CHARACTER EDUCATION IN THE STORIES OF
TURKISH AUTHORS IN 8TH AND 9TH CLASS TURKISH COURSE BOOKS
IN MACEDONIA

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

- 257 Иван Антоновски**
ПИОНЕРСКИ И РЕВОЛУЦИОНЕРЕН ЧЕКОР ВО МАКЕДОНСКОТО
УЧЕБНИКАРСТВО
Ivan Antonovski
A PIONEER AND REVOLUTIONARY STEP IN MACEDONIAN TEXTBOOK
WRITING

ДОДАТОК / APPENDIX

- 268** ПОВИК ЗА ОБЈАВУВАЊЕ ТРУДОВИ ВО МЕЃУНАРОДНОТО НАУЧНО
СПИСАНИЕ „ПАЛИМПСЕСТ“
- 270** CALL FOR PAPERS
FOR THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “PALIMPSEST”

ДОСТОЕВСКИ ФИЛОСОФ?

Трајче Стојанов

Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
trajce.stojanov@ugd.edu.mk

Апстракт: Фјодор Михајлович Достоевски е книжевник. Пишувал романи. Не напишал ниту едно дело кое од денешна перспектива може да се класифицира како философско. Но, и покрај тоа, многумина автори, како руски, така и западни, многу често го вклучуваат во историјата на руската философија. Дури, одредени историчари на философијата му отстапуваат место во своите прегледи на руската философија. Имено, некои од најзначајните истории на руската философија го обработуваат Достоевски како еден од философите, рамо до рамо со Бергаев, Фјодоров, Соловјов и останатите руски мислители. Од друга страна, пак, низа други автори не го третираат како философ и го исклучуваат од нивните монографии за историјата на руската философија.

Нашата позиција е дека Достоевски сосема легитимно може да биде третиран како философ. Во трудов ќе се обидеме да ги лоцираме аргументите за тоа. Трудот, во таа смисла, се занимава со причините, т.е. мотивите Достоевски да се третира не само како книжевник, писател, туку и како философ. Ќе го анализираме неговото творештво, но и историскиот контекст, за да се обидеме во оваа двојна смисла – проблемска (содржинска) и историска (формална) – да го оправдаме епитетот „философ“ на Ф. М. Достоевски. Хипотезата која се брани во трудов е дека Достоевски може да се смета за философ, дури и во една класична смисла на значењето на тој поим. Особено, во доба на постмодерната, кога жанровските, но и дисциплинарните граници се растегнати, а мултидисциплинарноста и плуриперспективноста се преференци во теориските пристапи.

Клучни зборови: *Достоевски, руска философија, гносеологија, антропологија, метафизика, литература.*

Вовед

Во трудов ќе се обидеме да ги осветлиме аргументите кои ја оправдуваат нашата теза дека Достоевски може да се третира како философ. Секако, во еден дел од него ќе ги понудиме и спротивните аргументи, т.е. оние кои сметаат дека нема основа Достоевски да биде класифициран како философ. Понудените „pro et contra“ позиции, не се само заради правдољубив баланс и подеднаков третман на обете позиции, туку таквиот пристап подобро ќе ја осветли нашата позиција и третманот на философијата и за философот Достоевски. Ставот дека Достоевски може да се брани како философ, ќе

го аргументираме од две перспективи – формална (историско-социјална) и суштинска (проблемска). И од обете ќе се покаже дека Достоевски може да биде вклучен во која било историја на руската и светска философија. Философијата, во сета своја разновидна содржинска и формална артикулација, во сето свое историско и проблемско разнообразие, ја има таа еластична способност да го вклучи во себе сето богатство на разлики. Само философијата ја има таа предност и кога се негира, да се потврдува себеси.

Философијата, во својот долг историски развој, има поминато низа трансформации, од сеопфатна рамка од која се изнедрени сите денешни науки, до нејзина негација како наука воопшто. На почетокот на нејзиниот настанок, во нејзина „надлежност“ било проучувањето и на природата и на општеството и на човекот, и сите постојни нешта на небото и на земјата... Како што се диференцирале посебните науки, така се добива впечаток дека философијата го губи своето значење, губејќи го својот предмет на проучување. Така, на пример, откако во XVI и XVII век се издвојува физиката како посебна наука, таа го презема „физисот“ – physis (φύσις) – т.е. природата како свој предмет на проучување. Со тоа се стекнува впечаток дека проучувањето на природата, на светот, е одземено од легитимната сфера на проучување на философијата. Слично е и со секоја останата област на проучување што можеме да ја замислиме – од човековата психа до космосот – затоа што за секоја од нив денес има засебни науки. Но, овој процес на одвојување на посебните науки од философијата не е нејзин хендикеп, туку нејзина предност затоа што на тој начин таа се „чисти“ од сета емпириска содржина и се претвора во тоа што во суштина отсекогаш и била – квинтесенција на чистиот разум. Со тоа, философијата останува она што, всушност, била дури и на почетокот – *умување за смислата!* Ниту една конкретна, емпириска наука не е во потрага по смислата. Само философијата. А нема постраствен трагач по смислата од Достоевски.

Имајќи го во вид ова наше стојалиште за философијата, можеме од него да ја просудиме улогата, значењето и вредноста на Достоевски како философ. Оваа наша задача, од друга страна, ни е олеснета во ерата на постмодерната кога строгите жанровски и дисциплинарни рамки се во најмала рака проширени, ако не и напуштени. Мултидисциплинарноста, плуриперспективноста, интертекстуалноста, но и непредвидливоста и амбивалентноста кон реалноста, како карактеристики на постмодерната, ни овозможуваат еден ваков третман на Достоевски. Но, од друга страна, со некои други особености на постмодерната – иронијата, скептицизмот, релативизмот, дури и nihilизмот и слично – Достоевски не се вклопува во постмодерната. Секако, не само во хронолошка, туку и во строго содржинска смисла, Достоевски е далеку од постмодерната. Напротив, неговите теми, големите нарации, религиозноста, сето тоа е контрапункт на постмодерната. Она што го тврдиме е дека во една формална смисла, од постмодерен аспект, денеска сосема легитимно можеме да го третираме Достоевски како философ.

Но, и во една суштинска смисла. Рековме, со темите, т.е. проблемите што ги отворал, во времето во кое ги отворал, Достоевски е философ. Кога го тврдиме ова, не мислиме дека во творештвото на Достоевски има философски импликации туку, уште порадикално – дека Достоевски има философски систем. Во трудов, ние само ќе ги назначиме контурите на тој систем, со оглед на тоа, што во друга прилика детално сме пишувале за тоа¹ и во случајов само ќе се осврнеме на аргументите „за“ и „против“, во обид да ја одбраниме нашата теза.

Аргументи „ЗА“

Има доволно убедливи аргументи Достоевски да биде третиран и да се изучува како философ. И оваа наша теза ниту е нова ниту е оригинална. Мнозина автори воопшто не се колебаат отворено да го третираат Достоевски како философ. За некои од нив, сета суштина на руската философија е собрана во Достоевски, па тој е дури и „најголемиот руски метафизичар“ (Verdaev, 1987, стр. 154). Сметаме дека оваа храбра констатација може да се оправда двојно: од еден суштински, проблемски аспект, но и од еден формален, историско-социјален.

И навистина, во однос на *проблемите* со кои се занимава, Достоевски може да се третира како *философ*. Од проблемски аспект Достоевски е философ *par excellence*. Во неговите романи секогаш на преден план се длабоките метафизички проблеми: *Бог, бесмртноста и слободната волја*, силно преплетени со *судбината на човековата егзистенција* која единствено го измачува Достоевски. А во поновата историја ретки се таквите храбри горостаси на мислата кои не се колебале да отидат толку длабоко, стравотно длабоко во промислувањето на човековата егзистенција, како Достоевски. Од аспект на самите проблеми со кои се занимава Достоевски, тој длабоко задира во метафизиката каде веќе нужно е на теренот на философијата. Неговата книжевност не промислувала ништо друго освен философски проблеми, па дури и оние навидум философски ирелевантните, со своето решение се вкрстуваат во философијата. Прашањата за Бога, бесмртноста и слободната волја, во својата суштина, се примарно метафизички, т.е. философски проблеми. Затоа, во проблемски контекст, Достоевски е философ.

Во историски, исто така. Поточно, во еден историско-социјален контекст, „Достоевски е националниот философ на Русија“ – ќе констатира Арон Штајнберг (1996, стр. 7). Ваквите експлицитни исказувања за Достоевски како национален философ секако дека имаат своја основа во историските околности под кои се родила руската мисла и карактеристиките што ги примила, а кои ги впил, но и артикулирал Достоевски.

¹ Stojanov, Trajče (2010). Filozofski sistem Dostojevskog (pokušaj rekonstrukcije), *Diacovensia: teološki prilozi*, Vol. 18 No. 1, 197-208.

https://www.academia.edu/72144107/Dostoyevsky_s_Philosophical_System

Имено, во 1823 година во Москва се формира *Друштвото на љубители на мудроста*² и таа година со право може да се смета за почеток на интензивен развој на философијата во Русија. Секако дека и пред оваа година живеат и творат философи во Русија,³ но од таа 1823, философијата во татковината на Достоевски почнува „да се освестува“ и да трага по руското во себеси. Ова е период кога „руската мисла се разбуди врз германскиот идеализам“ (Флоровски, 1997, стр. 259), но не сакаше да остане на него, па веќе до средината на педесеттите години почнува да ја гради својата независност. Во овој период се кали автентичната руска мисла, посебно во четириесеттите години кога се води спорот помеѓу словенофилите и западњаците – спор кој, впрочем, ќе ја освести потребата од создавање на *философија со национални белези*.

Од друга страна, пак, проучувањето на руската општа историја и на историјата на руската мисла, неминовно го наметнува заклучокот дека руските философи никогаш не ја издвојувале мислата од акцијата. И метафизиката за нив била социјална. Дури и најголемите религиозни мислителите сметале дека нивната религиска визија е социјално апликативна. Револуцијата во Русија ферментирала во главите на мислителите исто толку жестоко колку што била изведена на улиците.

Русите се мачеле со Русија. Не само интелектуалците. Во овој период во Русија сите философираат. Да се биде вистински Рус, би рекол Достоевски, значело да се дебатира за големите метафизички прашања, како што го прават тоа обичните, секојдневни ликови од неговите романи. Во тој период во Русија реална е сликата од *Браќата Карамзови* кога обични, млади момчиња разговараат за метафизички прашања „при чашка коњак“ (насловот на осмото поглавје од романот), и притоа, таа дебата ја земаат за особена „руска црта“ (Достоевски, 1971, стр. 179).

Достоевски бил директно вклучен во овие актуелни дебати за самосвојноста на рускиот философски хабитус. Првиот негов роман *Бедни луѓе* се појавува во 1846 година, во времето на жешките дебати за судбината на Русија. Овој негов прв роман е со исклучиво социјална тематика, но сепак, Достоевски многу бргу ќе ги напушти социјалните теми и ќе се пресели во таборот на религиозните мислителите за кои дури и социјалните проблеми се подредени на религиските и метафизичките. Тој, меѓу другите, се залагал за таква мисла – автентична, руска, во духот на православието, наспроти западната, просветителска и утилитаристичка, која во тој период исто толку силно влијаела во руските интелектуални кругови, колку и религиозно инспирираната философија. Во секој случај, оваа подвоеност помеѓу Запад

² Членовите на овој Кружок се истакнати интелектуалци, со различни научни интереси – кнезот В. Одојевски (1803-1869), поетот Д. Веневитов (1805-1827), идниот словенофил И. Кирејевски (1806-1856); А. Кошељев (1806-1883). Во овој период делуваат и мислителите врзани за некои други кружоци (Кружокот на Станкјевич, на пример), како што се книжевниот критичар В. Белински (1811-1848), идниот анархист М. Бакуњин (1814-1876), научникот К. Кавелин (1818-1885), историчарот Т. Грановски (1813-1855), идниот словенофил К. Аксаков (1817-1860).

³ Меѓу првите руски мислител се вбројува Григориј Сковород (1722-1794), а татко на руската интелигенција е А.Н. Радишчев (1749-1802).

и Исток, ќе придонесе во почетокот на XIX век, интелигенцијата да се опседнува со „проблемот Русија“. Тоа е вовед во една возбудлива расправа што ќе ја детерминира целокупната руска мисла во иднина и сите философи, помалку или повеќе, свесно или несвесно, ќе бидат обземени од овој проблем и тој ќе им биде еден од главните мотиви.

Значењето на Достоевски како „национален философ“ е во тоа што тој успеал да го апсорбира, но и да го осмисли и артикулира сето ова духовно искуство на Русија и длабоко интимно да ја преживее нејзината криза, која во суштина ја гледал како религиозна. Всушност, во овој период и голем дел од руската книжевност и сите уметности воопшто, се проткаени со философија и религија. Но, и сите социјални учења и концепции за општеството биле длабоко проникнати со метафизички или религиозни идеи. Во Русија да се мисли и да се дејствува, рековме, значело исто, т.е. руската мисла колку и да била метафизична, таа секогаш верувала во примената на таа метафизика. Социјалната, политичката стварност во тој период не можела да се осмисли поинаку освен преку философијата и философските идеи.

Достоевски најдлабоко ја допрел токму таа тајна на своето време, таа сеопшта проникнатост на мислата со философско-религиските теми. Па, токму во оваа смисла, во ваквиот социјален амбиент, Достоевски повеќе од кој било друг, дал придонес во оформувањето на специфичната руска мисла, онаа мисла која се барала себеси во духот на сопственото религиозно искуство, наспроти западните социјални, материјалистички и утилитаристички учења.⁴ Значи и во *проблемски*, но и во *ваков социјален* контекст Достоевски е мислител, философ т.е. книжевник со философска содржина.

Во воведната реч од уредништвото на руското издание на *Историјата на руската философија* на авторот В. Зењковски, се држи ставот дека „самобитните начела на руската философија својот корен го имаат во христијанската религија – православието“ (курзив – Т.С.). А за суштинска карактеристика на таа философија уредништвото ја смета „традиционалната (онтолошка) линија на нејзиниот развој, која поаѓаше од словенофилите, Ф.М. Достоевски и В. Соловјов, (курзив – Т.С.), преку творците на руската религиско-философска ренесанса од крајот на XIX век и почетокот на XX век, за да се заврши со творештвото на 'после-октомвриското' руско задграничје“ [...] (Зењковски, 1991, стр. 7).

Како што гледаме, се смета дека на почетокот на таа „онтолошка“ линија на развојот на руската философија стојат словенофилите, Достоевски и Соловјов, а „самобитните начела“ на таа философија се лоцираат во православието. И токму тука лежи придонесот на Достоевски и односот кон

⁴ Интересна е дистинкцијата, во една најнова студија за руската философија од западната авторка Лесли Чемберлајн, помеѓу „руска философија“ и „социјално-политичка мисла“, при што за *автентична руска философија* авторката ја смета таа „анти-рационалистичка“ линија – која оди од словенофилите, преку Достоевски и Соловјов, до руската емиграција – линија која авторката ја нарекува „философија во руски стил“, а онаа „социјално-политичката мисла“, како увезена, споменатата авторка не ја третира како руска философија, дури ниту како философија воопшто. (Chamberlain, 2005).

него како кон руски философ. Со темите со кои се занимавал, со жестината со која ги отворал и за нив дебатирал (**проблемскиот контекст**), со остроото спротивставување на западните влијанија и со инсистирањето на руска мисла во духот на православието (**историско-социјалниот контекст**), тој има несомнен придонес во профилирањето на една особена (руска) философија.

Оттука и може да се каже дека *Достоевски низ книжевна форма изнесувал философски релевантни идеи и учествувал во профилирањето на руската философија*. Голем дел од неговите текстови имаат полемички карактер (во *Дневникот на писателот* голем дел од текстовите не се само со дневно-политички карактер, туку и реакции на актуелни философски струења, како и лични егзистенцијални дилеми со длабоки философски импликации), а и некои од романите се книжевна реплика на актуелни социјално-философски проблеми (*Демони*,⁵ *Записи од подземјето*, се реакција на револуционерните, на утилитаристичките и атеистички тенденции на времето).

Исто така, самиот тој бил запознат со не така мал број на западни философи и философски учења – во неговата приватна библиотека се пронајдени комплетните дела на Платон, во младоста се восхитувал на Шелинг и романтизмот, во кружокот на Петрашевски се запознал со учењата на Фурие и Прудон, сигурно и со Фоербах и делото *Бедата на философијата* на Карл Маркс (Гросман, 1974, стр. 103). Во прогонство ги проучувал Хегел и Кант,⁶ живеел во ерата на револуциите и просветителските занеси на Европа и бил запознат со актуелните позитивистички и утилитаристички идеи, а во неговите романи се спомнати идеите и на некои актуелни мислители – Русо, Волтер, Расин...

Очигледно, Достоевски бил зафатен од духот на времето кога да се философира – било нужно. Во овој контекст можеби најоправдана е оценката на Сергеј Булгаков кој вели дека „во личноста на Достоевски имаме не само неспорно генијален уметник, голем хуманист и приврзаник на народот туку и изразит философски талент. Од сите наши писатели“ – продолжува Булгаков – „почесното звање уметник-философ со право му припаѓа на Достоевски; кога покрај него ќе се стави дури и Толстој во таа смисла, ја губи својата горостасна величина“ (Булгаков, 1988, стр. 210). Ваквата синтагма „уметник-философ“ навистина најмногу одговара на творечкиот менталитет на Достоевски.⁷

Во контекстот што го исцрпавме до сега некои автори наоѓаат основа Достоевски да го третираат како философ и тоа во конвенционална смисла. Оттука изгледа оправдана одлуката на некои историчари на руската философија, како од руското така и од не-руското говорно подрачје, да го

⁵ На руски – *Бесы*, а преводите варираат – *Демони*, *Зли духови*, *Бесови*. Првото, критичко издание на Собраните дела на Достоевски, издадено кај нас, е она на издавачката куќа Мисла, Скопје, од 1971 година и таму е преведено како *Демони* и ние ќе се повикуваме на тој превод.

⁶ Во едно писмо до братот Михаил, испратено од Семипалатинск од 22 февруари 1854 година, тој бара да му ги испрати Кант, *Критика на чистиот ум*, и Хегел, нагласувајќи – „посебно, неговата *Историја на философија*“. (Joseph & Goldstein, 1987, стр. 63).

⁷ Вака го ословува и Л. А. Чухина во својата студија *Човекот и неговиот вредносен свет во религиозната философија* (Чухина, 2001).

вклучат во своите прегледи на таа философија. Така, дури и најрелевантниот преглед на руската философија, во социјалистичката ера, петтомната *Историја на философијата во СССР* на М. А. Динк (1968), отстапува простор за религиозниот Достоевски. Прегледот на Галактјонов и Никандров (Галактјонов, Никандров, 1968), исто така. Василиј Зењковски (Зењковски, 1991) на седумнаесет страници зборува за философските погледи на Достоевски. Ф. Коплстон (1992), има цело поглавје за Достоевски. Прегледите на Н. Бергаев (Berdaev, 1987) и Г. Флоровски (1997), исто така, го вклучуваат Достоевски... Во сите нив се говори за философијата и философските идеи на Достоевски.

Аргументи „ПРОТИВ“

Но, од друга страна, исто толку легитимно можеме да се запрашаме дали навистина Достоевски можеме да го сметаме за философ? Пред сè заради еден сосема едноставен факт – освен книжевните, тој нема напишано ниту едно единствено философско дело. Но, за момент дури и да си дозволиме да го занемариме овој факт (зарем на Платоновите дијалози не можеме да гледаме како на книжевни дела?), останува прашањето: според кој принцип би ја *апстрахирале* философијата од едно книжевно дело кое е слободна уметничка креација (во случајот со Платон тоа е полесно затоа што носителот на авторовите ставови секогаш е еден лик – Сократ, а од полза ни се и секундарните извори), и како таква е без прецизно утврдена терминологија и без строги логичко-методолошки стандарди (кај Платон дијалогот, сепак, е философски, со уважување на стандарди на логичка аргументација). На крајот на краиштата, можеме да се запрашаме и каде воопшто да ја бараме философијата на Достоевски? Каде се формулирани философските ставови на еден книжевник? Во романите, во *Белешките*, во *Дневникот*, во кореспонденцијата, во говорите, јавните настапи или приватните разговори со современниците?

Секако дека сите горенаведени извори треба да бидат предмет на истражување затоа што не гледаме смисла во поделбата на Достоевски-публицист и Достоевски-романсиер.⁸ Достоевски-човекот не е различен од Достоевски уметникот-мислител. Веќе рековме дека сите овие идеи расфрлани по белешките, во писмата, во *Дневникот*, сите лични впечатоци и доживувања, тој ги транспонирал во уметничка форма во своите романи (доволно е, веќе забележавме, само да се компарираат дословните поклопувања на неговите лични искази со исказите на неговите јунаци од романите),⁹ така што нивната интерпретација може да ги лоцира философските позиции на авторот. Но, и

⁸ Ваквото разграничување, напротив, е прифатливо, на пример, за српската авторка Вера Јаниќиевиќ која во својата студија *Велики романи Достоевског и Кантове антиномије* воопшто не се повикува ниту на еден ред од неговите публицистички текстови ниту, пак, на неговите белешки. Тоа, се разбира, исто така, е една сосема коректна и доследна методолошка позиција.

⁹ Да се спореди, на пример, идентичната идеја од *Дневникот* од октомври 1876 година, во написот *Две самоубиства*, со идејата во новелата *Кротка*, објавена еден месец подоцна. F. M. Dostojevski, *Dnevnik pisca*, 1876, Partizanska knjiga, Beograd, 1982, [Dva samoubistva, 320-323; Krotka, 343-377;]. Или, пак, идентичните искази од *Дневникот* со исказите на некои од јунаците во романите.

во ваков случај, повторно можеме сосема легитимно да се запрашаме – која би била философијата на Достоевски изнесена во неговите романи? Онаа на Аљоша или онаа на Иван Карамазов!? А тоа не е така сеедно, оти едниот е теист а другиот атеист. Еден книжевник, токму со тоа што е книжевник, т.е. уметник, со ништо не е обврзан на доследност во сопствените ставови и прецизност во употребата на терминологијата. Во царството на слободата на уметникот, ништо не е нужно.

Кога сите овие тешкотии и не би нè обесхрабриле во намерата да ги екстрахираме философско-религиските идеи во творештвото на Достоевски, наидуваме на еден банален, но суров факт – заради цензурата авторот бил принуден не само да биде внимателен во тоа што го пишува туку и да менува некои делови од романите, некои целосно да исфрла, а некои да бидат исфрлени од цензорите. Во ваквиот случај не ни останува ништо друго освен да веруваме на умешноста и лукавоста на уметникот да ги „протне“ своите ставови пред носот на секогаш будните царски цензори.

На крајот останува да лебди клучниот проблем – како ќе успееме да ги *издвоиме* овие философски импликации покрај сите погоре нотирани тешкотии? Во врска со ова, единствено што можеме да сториме е да бидеме доследни и како критериум да ја земеме *пораката* на авторот во романот, како сигурен патоказ во извлекувањето на некои релевантни философско-религиски импликации. Таквата постапка ја сметаме оправдана од следниве причини:

Прво, секако дека пораката е нешто заради што секој автор воопшто и пристапува кон пишување на делото и нешто зад што сигурно стои како негов личен став кон одреден проблем. Второ, пораката е кодот кој сите поединечни, противречни искази на јунаците ги апсорбира во функционална целина.

Но, повторно не е сè така едноставно. Која е пораката на авторот? Достоевски (а и секој голем автор) немаше да биде тоа што е – гениј – ако пораката на неговите дела може туку-така да се открие и како во бајките на Езоп, да се напише во два-три реда на крајот од текстот. И дали пораката е само една и еднозначна?

Заклучок

Сепак, има место за оптимизам. Парадоксално, но погоре нотираната пречка воедно е и предност. Токму таа полислојност на пораките на генијалниот писател ни овозможува послободно да проникнеме во нив и да изведеме импликации кои имаат философска и религиска валидност. Предноста е дополнета и со самиот карактер на мислата на Достоевски. Имено, и неговата мисла и самите идеи како плод на таа мисла се длабоко дијалектични, дијалектични до своите крајни консеквенци, така што при нивното проучување секогаш како да ја имате слободата да се движите од едниот до другиот крај.

Токму заради тоа, во бројната литература за Достоевски и ќе сретнете различни, дури често и спротивставени тврдења – од тоа дека авторот е

атеист до тоа дека е ревносен верник. Ние, пак, сметаме дека таа мисла може да се опфати само од перспектива на „синтезата“. Само во *синтезата* на оваа дијалектичка спротивставеност може да се бара клучот за интерпретација на Достоевски. *Итаа синтеза, според нас, Достоевски ја наоѓа во Богочовекот, во ликот Христов, каде сите спротивности се измируват, каде конечно не само што идеите на Достоевски ја наоѓаат својата разрешиница туку и самиот негов дух, растргнат помеѓу небото и земјата, го наоѓа своето смирение.* Дијалектичката спротивставеност помеѓу тезата и антитезата, како во една строго формално-логичка, така и во една содржинска смисла, се измирува во синтезата.

Сосема накратко, на крај ќе ги исцртаме контурите на таа синтеза, илустрирајќи ја погоре нотираната теза дека Достоевски не само што има философски идеи туку има и философски систем. Имено, ако во потрагата по таа синтеза ги комбинираме хронолошкиот и проблемскиот пристап во проучувањето на неговите дела, пред нашите очи ќе се открие философијата на Достоевски, токму како философски систем. Во комбинација на приватниот и креативниот, творечкиот живот на Достоевски, можно е да се види како се создавала таа философија и како постепено преминувала во заокружен философски систем. Творечката дејност на Достоевски се раѓала и растела „паралелно“ со неговиот живот. Тој длабоко ги искусувал идеите кои ги развивал во своите романи.

Развојот на тие философски идеи, според нас, се случува во три тематски, дисциплинарни подрачја на философијата: *гносеологија, антропологија, метафизика.* Поставувањето на проблемот (теза) е во рамките на гносеологијата; судирот и неможноста да се решат проблемите во рамките на разумот, го доведува до судир со човекот и човековата слобода (антитеза), со што Достоевски е веќе на планот на антропологијата. Откако тука се судираат тезата и антитезата, се бара разрешницата во синтезата, на планот на трансценденцијата, со што Достоевски е веќе на теренот на метафизиката.

Накратко, станува збор за следново: проблемите за Бога, бесмртноста и слободата се прашања на кои во гносеологијата, со помош на разумот, човек не може да дојде до валидни одговори. До оваа констатација, Достоевски доаѓа многу рано – оваа гносеолошка анализа Достоевски ја има направено уште во *Двојник*, а особено во *Записи од подземјето*, што говори дека е потребно да се следи хронолошки творечкиот пат на Достоевски за да се увиди дека тој постепено развива философски систем. Дури подоцна, врз основа на овие веќе разработени гносеолошки идеи од *Записи од подземјето*, тој ќе ги развие своите антрополошки и метафизички идеи во *Идиот*, или во *Браќа Карамазови*. Откако ќе ги утврди антиномиите до кои доаѓа во гносеологијата, откако ќе сфати дека нема разрешница на противречностите во кои запаѓа умот, тој проблемите ги префрла во областа на антропологијата, каде слободата човекова ја зема како суштинска антрополошка детерминанта. Слободата е онаа што како антитеза се спротивставува на тезата, на сите антиномии до кои западна умот во гносеологијата. Човекот, со неговата

суштинска одредница – слободата – е антитеза на сите противречности на умот! Човекот, во својата апсолутна слобода, е антитеза на светот! Како што крикнува самиот Достоевски во едно свое писмо: „Кога некој би ми докажал дека Христос е надвор од вистината и кога навистина би било вистината да биде надвор од Христа, јас и тогаш би сакал по прво да бидам со Христа, отколку со вистината“ (Frank, 1987, стр. 51). Човекот, кој во својата апсолутна и со ништо условена слобода вреска за спасение, е директно сопоставен на детерминираноста на светот. Светот (теза) и човекот (антитеза) се два различни света!

Затоа, решението на оваа спротивставеност е можна само во сферата на религиозното, во сферата на метафизиката. На метафизички план, на планот на религиозноста, се наоѓа синтезата за која жеднееше Достоевски, синтеза за која жеднее секое човечко суштество. Тоа е синтеза во која се разрешуваат сите антиномии на човековото постоење. Таа синтеза е Христос, кој е повеќе од само морален образец и идеал – тој е Богочовек во кој сите антагонизми ја добиваат својата синтеза и смирение. А со тоа и смисла. Сите метафизички проблеми, обработени со алатката на дијалектичкото спротивставување, доведени до крајната точка на антиномичност, ќе се преплетат во проблемот на човекот, а својата конечна разрешница ќе ја добијат во Богочовекот, во ликот Христов, кој за Достоевски е големата синтеза, единствениот излез од антиномичниот безизлез до кој доведува дијалектичкиот ум во гносеологијата. Со тоа, познанието кај Достоевски (гносеологија), се спојува со спасението (антропологија), благодарение на синтезата во Христа (метафизика/религија). Со ова, „рациото“ е дефинитивно поразено, поточно надминато во еден уникатен мистичен реализам во кој единството е остварено во надемпириската сфера.

Конечно, романот на Достоевски е **философски роман** во кој тој ја изложува *својата философија*. Достоевски философирал само во форма на роман затоа што не сакал да ги зароби, умртви своите идеи, туку сакал да ги пропушти во животот на јунаците и таму да експериментира со нив. Тој ја градел сопствената, животна философија низ романите, низ судбините на јунаците, се преиспитувал низ нивните ставови, експериментирал низ нивното однесување и со тоа изградил еден сосема методолошки коректен философски систем. Една подетална анализа може прецизно да ги исцрта сите детали на тој систем кој ќе се покаже како логички конзистентен и содржински уникатен. Но, тоа не беше во примарните цели на овој труд.

Библиографија

- [1] Berdaev, N. (1987). *Ruska ideja*. Beograd: Prosveta.
- [2] Chamberlain, L. (2005). *Motherland: a Philosophical History of Russia*. London: Atlantic Books.
- [3] Dostojevski, F.M. (1982). *Dnevnik pisca, 1876*. Beograd: Partizanska knjiga.
- [4] Joseph, Frank, Goldstein David I., ed. (1987). *Selected Letters of Fyodor Dostoyevsky*. New Brunswick and London: Rutgers University Press.
- [5] Koplston, F. (1992). *Filozofija u Rusiji*. Beograd: Bigz.

- [6] Stojanov, T. (2010). Filozofski sistem Dostojevskog (pokušaj rekonstrukcije), *Diacovensia: teološki prilozi, Vol. 18 No. 1*, 197-208.

*

- [1] Булгаков, С. (1988). Иван Карамазов као философски тип, *Градац*, бр. 16, 210-227.
- [2] Галактџонов, А. А., Никандров, П. Ф. (1989). *Русская философия IX-XIX в.* Ленинград: Ленинградский Универзитет.
- [3] Гросман, Л. (1974). *Достојевски*. Београд: СКЗ.
- [4] Динк, М. А. (1968). *Историј философије в СССР*. Москва: Наука.
- [5] Достоевски, Ф. М. (1971). *Браката Карамазови II*. Скопје: Мисла.
- [6] Зеньковский, В. В. (1991). *История русской философии II*. Ленинград: ЭГО.
- [7] Флоровски, Г. О. (1997). *Путеви руског богословља*. Подгорица: Цид.
- [8] Чухина, Л. А. (2001). *Човекот и неговиот вредносен свет во религиозната философија*. Скопје: Еин-соф.
- [9] Штајнберг, А. (1996). *Систем слободe Ф.М. Достоевског*. Београ: Логос.

Trajche Stojanov

Goce Delchev University, Stip

Dostoevsky – a Philosopher?

Abstract: Fyodor M. Dostoevsky is a writer. He wrote novels. He did not write a single work, which from today's perspective can be classified as philosophical. Nevertheless, many authors, both Russian and Western, often include him in the history of Russian philosophy. Even some historians of philosophy include Dostoevsky in their books of Russian philosophy. Some of the most important histories of Russian philosophy recognize Dostoevsky as one of the philosophers, side by side with Berdyaev, Fyodorov, Solovyov and other Russian thinkers. On the other hand, several other authors do not recognize him as a philosopher and enlist him in their monographs on the history of Russian philosophy.

Author's position is that Dostoevsky can be recognized as a philosopher and this paper presents an attempt to locate the arguments for that. Therefore, in that sense, the paper is dealing with the arguments, i.e., motives Dostoevsky to be recognized not only as a writer, but as a philosopher as well. So, the author analyzes both, his work, and the historical context of his work, as well, in order to try in this dual sense - problematic (content) and historical (formal) - to justify the epithet "philosopher" for F. M. Dostoevsky. The hypothesis defended in this paper is that Dostoevsky can be considered a philosopher, even in a classical sense of the meaning of that term. Especially in the postmodern age, when the genres and disciplinary boundaries are loosened, and multidisciplinary and pluriperspectivity are preferred in theoretical research.

Keywords: *Dostoevsky; philosophy; Russian philosophy; gnoseology; anthropology; metaphysics.*

ГОД. VII
БР. 14

ПАЛИМПСЕСТ

PALIMPSEST

VOL. VII
NO 14